

Cetăți și castele feudale din Maramures

Cetatea Chioarului

Centrul politic și militar al domeniului Chioar, *Cetatea de Piatră* a fost ridicată în secolul al XIII-lea (însă menționată abia în 1319) pe un câmp izolat, într-o cotitură a râului Lăpuș: „Cetatea este situată la peste 400 m altitudine, pe șeaua unui deal înconjurat de apa Lăpușului, care realizează la poale un defileu între stânci” (Viorica Ursu, Traian Ursu, 1980).

În anul 1378, Cetatea a fost donată voievozilor Balc și Drag și fratelui lor Ioan, urmașii voievozilor Dragoș din Maramureș, care au păstrat-o până la stingerea ultimului reprezentant al familiei (1555).

Dintr-un document din 1556 rezultă că domeniul Cetății cuprinde 67 de localități.

Între 1599 și 1600, cetatea și domeniul „s-a aflat din nou în mâini românești”, „predându-se” lui Mihai Viteazu, unificatorul principatelor române. La acea dată, Chioarul devine district - parte a unui comitat (județ) cu o anume autonomie.

După 1662, Mihai Teleki este numit în funcția de căpitan al Cetății Chioar, ulterior familia extinzându-și influența asupra întregului ținut. Spre sfârșitul secolului, răscoala lui Rákoczi mătură Transilvania, iar chiorenii profită de ocazie și se ridică împotriva lui Teleki. După Pacea de la Satu Mare (1711), „autoritățile nobiliare austriece hotărăsc dărâmarea Cetății Chioar, pentru a se evita regruparea aici a forțelor antihabsburgice”, fiind aruncată în aer în 1718 (vezi Graiul... zonei Chioar, 1983).

Castelul Teleki din Pribilești

Localitatea Pribilești, comuna Satulung, a aparținut domeniului Cetății Chioar și a făcut parte din proprietățile căpitanului Mihai Teleki. Castelul a fost construit de Geza Teleki, ca și reședință de vară. În 1897, edificiul a fost supraetajat și modernizat. După Al Doilea Război Mondial, familia Teleki a emigrat în străinătate, iar castelul a fost naționalizat servind ca sală de cinema, depozit pentru cereale și sediu al CAP. În prezent, se află într-un stadiu avansat de degradare.

Castelul Teleki din Coltău

Construit între anii 1740-1780, castelul este renovat în 1821. Administrarea moșiei a fost preluată, în 1845, de Șandor Teleki, care leagă o strânsă prietenie cu poetul Petőfi Șandor. Acesta din urmă va găsi necesar să-și petreacă la Coltău luna de miere împreună cu tânăra lui soție, Julia Szendrey, prilej cu care va scrie 28 de poezii. Ultimul proprietar al castelului, contele Ioan Teleki, părăsește pentru totdeauna satul, în 1937, și donează comunei Coltău vechiul castel. A slujit, ulterior, ca și depozit al CAP, cămin cultural și punct sanitar, iar după 1989 aici funcționa școala primară, grădinița și biblioteca comunală. Muzeul Teleki s-a deschis în 1960.

Castelul Blomberg din Gârdani

Situată pe malul drept al Someșului, comuna Gârdani și-a „plimbat” vatra satului în numeroase locații de-a lungul timpului. Dacă la început „băștinașii locuiau în poienile pădurii, în clanuri de familii înrudite”, după 1700 noile locații preferate erau în Dealul

Satului, pe Diuță, pe Iertaș, la Izvor etc. Pe Dealul Satului, localnicii construiesc o biserică de lemn, pe care o vând în 1790, localității Arduzel.

În 1780, contele Blomberg „primește ca danie de la împăratul Imperiului Habsburgic, Iosif al III-lea, un domeniu în Gârdani de 500 de hectare teren și 1.500 de hectare de pădure. În același an, a început construcția castelului Blomberg, care s-a terminat în 1821. În jurul acestei proprietăți, gârdălenii au pus bazele unei noi așezări” (Muzeografie Gârdani, 2007).

Familia Blomberg părăsește România după 1945, iar castelul este transformat în școală. Din 1957 până în 1963, pe perioada verii, devine gazda unor tabere școlare republicane. În 1963, școala specială pentru copii cu deficiențe mintale de la Coștiui este transferată în fostul castel al baronului Blomberg din Gârdani. Patru decenii mai târziu, când „casele de copii” (invenția regimului comunist) se desființează, castelul își recapătă liniștea și sobrietatea de altădată.